

IN MEMORIAM

LOUK HULSMAN (1923–2009)

Krajem januara 2009. godine u 85. godini života preminuo je jedan od najistaknutijih kriminologa u poslednjih nekoliko decenija, profesor emeritus i veliki kritičar sistema krivičnog pravosuđa, Louk Hulsmann. Pripadnik abolicionističkog pokreta u okviru kritičke kriminologije, zalagao se za brojne reforme krivičnog prava, krivičnog postupka kao i sistema krivičnih sankcija. Tokom čitavog života istrajavao je u svom abolicionističkom stavu i energično ga zastupao na brojnim tribinama širom sveta sve do decembra 2008. kada je svojim najbližima rekao da se oseća umorno.

Louk Hulsmann rođen je u Holandiji. Tokom Drugog svetskog rata aktivno je učestvovao u pokretu otpora nacističkom režimu, a 1944. godine bio je zatočen u jednom od koncentracijskih logora. Posle završetka Pravnog fakulteta u Lajdenu, svoju karijeru započeo je u holandskom ministarstvu odbrane. Zahvaljujući pravničkom talentu dobio je priliku da interese svoje zemlje zastupa u brojnim evropskim organizacijama. Jedno vreme je radio kao savetnik u holandskom ministarstvu pravde a 1963. je postao prvi profesor kriminologije i penologije na Erasmus Univerzitetu. Prilikom da se bliže upozna sa praktičnom primenom krivičnog prava i uopšte funkcionisanjem sistema krivičnog pravosuđa dobio je obavljajući brojne funkcije. Bio je na čelu Holandskog servisa za sprovođenje uslovne osude, predsednik Udruženja za penološke reforme u svojoj zemlji, član saveta u Policijskoj akademiji Holandije. 1968. godine postavljen je na čelo Komisije za politiku suzbijanja narkomanije. U rešavanju problema zloupotrebe opojnih droga Hulsmann je pošao od ideje da je narkomanija pre svega medicinski problem. Pratio je razliku između „teških“ i „lakih“ droga i zalagao se za legalizaciju ovih drugih. Iako njegova ideja nije bila svugde prihvaćena, cilj je postignut. Holandija je zemlja sa najmanjom stopom smrtnosti među narkomanima.

Abolicionistička perspektiva nastala je u evropskoj kriminološkoj tradiciji. Pored Hulsmanna njeni zastupnici su i Nils Christie i Herman Bianchi. Ova teorijska orijentacija objašnjava dva za nju ključna pitanja. Jedno je opravdanost postojanja krivičnog prava kao sredstva za suzbijanje kriminaliteta a drugo regulisanje međusobnih odnosa učinioca i žrtve kroz model restorativne pravde. Abolicionizam predstavlja jedan od pravaca unutar kritičke kriminologije čiji predstavnici svoja gledišta na kriminalni fenomen uspostavljaju kroz kritikovanje društveno-ekonom-

skih odnosa, organa formalne socijalne kontrole, efekata koji se postižu primenom krivičnog prava (pre svega stigmatizacija učinioca krivičnih dela), kriminalnih statistika. Oni zahtevaju socijalne promene zarad uspostavljanja jedne pravednije društvene zajednice¹.

Louk Hulsman je smatrao da na oblikovanje krivičnih normi utiču pre svega moćni društveni slojevi. Istovremeno, krivična represija je primarno usmerena ka siromašnima iako se znatan procenat kriminaliteta može pripisati nosiocima političke i ekonomske moći. Doprinos je kritičke kriminologije, kako ističe Hulsman, u ukazivanju na takvu stvarnost u društvu.

Hulsman je smatrao da krivično pravo ima ograničene mogućnosti i stoga treba raditi na njegovim reformama pre svega kroz dekriminalizaciju. Njegova primena dovodi do porasta a ne do smanjivanja stope kriminaliteta. Zalagao se za suženu primenu kazne zatvora koju treba supstituisati novčanim kaznama. Posebno je zanimljiv njegov stav da je neophodno kombinovati primenu krivičnih i kriminoloških znanja. Na svom matičnom fakultetu osnovao je u cilju integrisanja ove dve discipline kurs „Krivično pravosuđe i kritička kriminologija“, koji i danas postoji. Za buduće pravnike je neophodno da znanje koje imaju o krivičnom pravu upotpune sadržajima o kriminalnom fenomenu koje pružaju nauke poput kriminologije. Takav integrativni pristup bi pozitivno uticao na ublažavanje nedostataka krivičnog pravosuđa čije funkcionisanje je Hulsman takođe kritikovao. Sudije krivičare odlikuje neposedovanje realnih i sociološko-psiholoških znanja koje je preko potrebno kako bi kaznena politika sudova uticala na redukovanje kriminaliteta. U svrhu promene takvog stanja krivičnog pravosuđa, osnovao je poseban kurs na Erasmus Univerzitetu kako bi sudije naučile da bolje prilagodjavaju krivične sankcije težini krivičnih dela kao i samoj svrsi sankcionisanja. Hulsman se zalagao i za širu primenu oportuniteta krivičnog gonjenja smatrajući da bi mogućnost da javni tužilac odustane od krivičnog gonjenja trebala da postoji kod svih krivičnih dela.

U skladu sa navedenim kritikama, Hulsman se posebno zalagao za model restorativne pravde. Umesto retribucije koja samo zadaje dodatnu patnju i učiniocu krivičnog dela ali i drugim, njemu bliskim, ljudima treba uticati na zločinca da u budućnosti promeni svoje ponašanje. To je dobro poznata ideja o resocijalizaciji kao glavnoj svrsi sankcionisanja koju su prvo zastupali pripadnici pokreta Nove društvene odbrane a takođe i abolicionisti. Naročito je Marc Ancel, kao zastupnik umerenije struje u okviru teorijske orijentacije Nove društvene odbrane, izvršio uticaj na razmišljanja Louka Hulsmana. Rešavanje nepovoljnih situacija je moguće na različite načine. Za razliku od medijacije, arbitraže ili sudskih postupaka najmanje fleksibilnosti, kako je tvrdio Hulsman, ima krivični postupak. U njemu se ne pruža mogućnost izbora, zajedničkog pronalaženja rešenja već dolazi do otuđenja između stranaka i zato je bolje nepovoljne situacije rešavati kroz medijaciju sa ciljem pomirenja učinioca i žrtve. U tu svrhu, Hulsman se zalagao za osnivanje fondova kojima bi se postizala kompenzacija za žrtve krivičnih dela.

1 Više o tome u: Ignjatović Đ./2009/: *Teorije u kriminologiji*, Beograd

Stvaralački opus Louka Hulsmana je bio izuzetno bogat. Od radova na engleskom jeziku mogu se izdvojiti sledeći: *Penological System as Social Problem (Penološki sistem kao socijalni problem, /1974/)*, *The Dutch Criminal Justice System From A Comparative Legal Perspective (Holandski sistem krivičnog pravosuđa iz komparativne zakonodavne perspektive /1978/)*, *Report on Decriminalisation (Izveštaj o dekriminalizaciji /1980/)*, *Critical Criminology and the Concepts of Crime (Kritička kriminologija i koncept zločina /1986/)*, *The Right of the Victim not to be subordinated to the Dynamics of Criminal Justice (Pravo žrtve da ne bude podređena sistemu krivičnog pravosuđa /1989/)*, *The Abolitionist Case: Alternative Crime Policies (Abolicionistički slučaj: Alternativne kaznene politike /1989/)*. Njegovo najpoznatije delo objavljeno na francuskom jeziku je *Peines perdues (Izgubljene kazne)* iz 1982. Ova knjiga je za sada prevedena na holandski, španski i koreanski jezik.

Louk Hulsman je svoje stavove zastupao neumorno po čitavom svetu. Samo tokom 2007. godine sa svoje 84 godine prisustvovao je konferencijama u Nemačkoj, nekoliko gradova Italije, u Kolumbiji, Francuskoj, Švajcarskoj, Kanadi. Oni koji su ga poznavali kažu da je putovao svuda gde je bio pozivan i gde su ljudi želeli da čuju njegove ideje. Voleo je da učestvuje u diskusijama koje je sâm podsticao u želji da sa sagovornicima razmenjuje različite poglede na pitanja kojima se bavio. Iako nije uvek nailazio na odobravanje, mnogi ga nisu smatrali utopistom već čovekom koji je imao hrabrosti da na penološki sistem gleda iz drugačijeg ugla. Sam Hulsman je u jednom od brojnih obraćanja onima koji su bili zainteresovani za njegove ideje izjavio: „Smelost je kada ljudi mogu na svet posmatrati uz istovremeno distanciranje od njega. Potrebna je velika hrabrost da se taj svet zamisli bez postojanja penološkog sistema, a da se potom pronađu načini za rešavanje problematičnih situacija.“ Hulsman je celog svog života ostao dosledan svojim idejama. Čak i kada je pred kraj života bio svedok usvajanja retributivnih rešenja u holandskom krivičnom pravu, verovao je u mogućnost promena koje bi po njemu dovele do postojanja humanijeg sveta.

Pogrešno bi bilo smatrati da se celokupan rad Louka Hulsmana svodio isključivo na abolicionističku orijentaciju. Na mnoge druge načine je ovaj kriminolog dao svoj doprinos u razumevanju pojave koja se označava kao kriminalitet a kroz rad u raznim organizacijama uticao je na usvajanje mera za poboljšanje funkcionisanja krivičnog pravosuđa. Poslednjih godina svog života bio je jedan od vodećih članova Evropske grupe za proučavanje devijantnosti i socijalne kontrole kao i predsednik Coornhert lige za reformaciju krivičnog prava čiji je bio osnivač.

Posthumno je odlikovan od strane Holandskog udruženja za kriminologiju Bongerovom nagradom što je izraz poštovanja za doprinos u razvoju kriminološke nauke. Za one koji su ga poznavali, Hulsman će ostati u sećanju kao čovek koji je bio dosledan, neumoran, a istovremeno vrlo staložen i prijatan u iznošenju ideja koje su često zapanjivale ljude oko njega, dok oni koji nisu imali prilike da ga lično upoznaju će to uvek moći da urade kroz njegova brojna dela.

Profesor Hulsman je nekoliko puta posetio Srbiju što je bila lepa prilika da se naši krivičari upoznaju sa njegovim idejama, koje je uvek izlagao nekonvencionalno i sa karakterističnom ležernošću. Zahvaljujući tome, uspostavio je prijateljske od-

nose sa više naših naučnika, među kojima i sa profesorima Obradom Perićem, Živojinom Aleksićem i Zoranom Stojanovićem. Našim čitaocima dostupan je prevod jednog njegovog teksta (*Kritička kriminologija i koncept zločina*) koji je objavljen u već pomenutoj knjizi *Teorije u kriminologiji* u Ediciji CRIMEN. Trenutno se, zahvaljujući saglasnosti njegove ćerke Ane Jehanne u okviru iste edicije vrše pripreme za prevođenje pomenutog dela *Peines perdues* koje na neki način predstavlja naučni legat ovog velikana krivičnih nauka.

Natalija Lukić